

врејски и древно-грчки. О томе влада *consensus omnium*. Над питањем у каквом односу ти корени стоје једни према другима влада *dissensus*. Шредер показује да је симбиоза хришћанске религије и грчке философије чиста фикција, будући да вера, чудо и морал још у позној антици показују, како вели Шредер, „стриктну неспојивост“. За Шредера су Келс, Порфирије и Јулијан Апостата „сведоци“ такве несагласивости између хришћанске вере у чуда и природног поретка ствари. Таква вера се противи сваком „преображају“ и прихватању, као што је и учење о предестинацији.

Шредерова студија је задивљујући продор у дубине античке књижевности и примарне изворе раног хришћанства. Само библиографија о овој теми броји 40 страница. Ова студија је незаобилазни компендијум у питањима односа теологије и философије у антици и раном нововековљу.

Прошођакон Зоран Андрић



Ernst Baltrusch: *Herodes, König im Heiligen Land: eine Biographie*

С. Н. Beck, München 2012.

448 стр. ; илустр. ; карте ; 23 cm

ISBN: 978-3-406-63738-4

Параноични тиранин: Ирод, цар у Светој земљи

Цар Ирод I, који је владао од 73. до 4. г. пре Христа – по предању важи за највећег инфантицида, починиоца витлејемског чедоморства – стоји и данас на врху листе најбезобзирнијих и најомраженијих личности у светској историји. У диференцираној биографији Ернста Балтруша *Ирод, цар у Светој земљи* описује професор старе историје на Универзитету у Берлину, који се профилисао историјским радовима о јеврејској и античкој историји, развој и успон Ирода до цара Је-

вреја и „трећег човека“ у *Imperium Romanum* (Римском царству). Таква каријера је била могућа само зато што, као што вели Јосиф Флавие, цар Август „никоме другоме након Агрипе није у тој мери подарио своју благонаклоност“. Ирод је знао коме има за свој положај да буде захвалан, те је владао сходно интересима Рима. Зачуђујуће је ипак у којој је мери он знао да са спретношћу контролише и влада у царству препуном политичких, културних и религиозних посеб-

ности, разлика и сукоба. Посебно интересовање заслужује опскурна Иродова „фамилијарна политика“ – жртвовао је своју тројицу синова, своју жену Маријам(н)е, као и још неколико рођака. Да је у то време постојала булеварска штампа, вероватно краљевски дом Ирода не би силазио са *headlines*.

Постоје и друге, позитивне фасете ове личности: он је знатно проширио границе свога царства, старао се о војној сигурности јеврејских области и осигурао територије од упада страних завојевача. Он је раскошно обновио јерусалимски храм, обновио трговачки центар Цезареје као и друге јеврејске трговачке градове и чворове, финансијски је подржао Олимпијске игре, пружао је материјалну помоћ јеврејским заједницама у дијаспори Римског царства.

Личност цара Ирода је одвећ противречан феномен, те је тешко изнаћи једно хомогено и уверљиво објашњење његове личности. Често је стављан раме уз раме са Нероном, Иваном Грозним, Ричардом Трећим, Робеспјером, Хитлером, Стаљином, Чаушескуом. Једна од теза о његовом нељудском карактеру се састоји у тврђењу о његовој патолошкој славољубивости, друга пак о параноичном устројству његове личности. Ирод је имао више лица. Његово име је изведено из грчке речи *heros* (јунак). По очевој линији он је идумејског, а по мајци наватејског порекла. Његова религиозна припадност је је-

врејска, област његове владавине је Палестина, а грађанско право је било римско. Он је живео на прелому времена – у часу када се *Imperium Romanum* преображавао из републике у монархију. Јеврејство је било интегрисано у *Imperium Romanum*. То је истовремено и настаanak хришћанства као најбројније религије у историји. Улога Ирода у том развоју је била велика. Он је био на власти у време транслације и пресека римске, јеврејске и хришћанске историје. Он је у оквиру својих моћи, градио монархију сходно Августовој представи. Балтрушов циљ је био да Иродова биографија буде осветљена у укрштају двеју историја – јеврејске и римске. При томе је концепт јеврејског и римског „идентитета“ био једнако важан методолошки прилаз, будући да је начело хронологије свесно запостављено, како би пластицитет карактера дошао до изражаја. Ирод је, да подсетимо, Идумејац, Јеврејин, Римљанин, Хелен.

Што се извора тиче, они су, за античке прилике, веома добри. Многи натписи (инскрипције), ковани новац (нумизматика) сведоче о томе. Текстови Јеванђеља по Светим Апостолима Марку и Луки, као и код паганских историографа Тацита и Касијуса Диона и јеврејски религиозни текстови, као што је Талмуд, су једнако првокласни извори. О литерарним изворима овде ваља на првом месту истаћи јеврејског историчара Јосифа Флавија и његове *Јеврејске рајшове* у седам

књига написаних између 75. и 79. по Христу. *Јеврејске ствари* у двадесет књига написане су између 66. и последњих година Домицијанове владавине, односно 93/94. по Христу.

Иродово име изазива превасходно негативне асоцијације. Његова највећа морална хипотека је витлејемски покољ младенца, догађај који Балтруш узима под критичку лупу и налази са скепсом да је о питању покоља младенца пре реч о фикцији Светог Апостола Марка, но о историјским чињеницама заснованим на евидентним изворима. Ово у битном не мења на ствари, будући да умор витлејемских младенца има постојано место у колективном памћењу хришћана. Сваке године се 29. децембра односно 11. јануара прославља Светих 14.000 младенца Витлејемских. Аутор настоји да покаже да је већ две хиљаде година цар Ирод пројективна раван за персонификацију зла. Балтруш вели да оваква рецепција не почива на историографским основама, већ да је реч о двома сасвим неподударним личностима – историјској на супрот неисторијској. Свети Апостол Матеј је цару Ироду саздао непролазни споменик, али је његова цена превисока. Иако у памћењу свих генерација он отеловљује тиранина безумне бруталности, ипак је *in simta* важио за успешног владоца. Позната је крилатица цара Августа „Боље је бити Иродова свиња, но Иродов син“, дотиче две теме – ужасни однос Ирода према

својим синовима, које је он дао уморити, као и опаску о забрани једења свињског меса код Јевреја. О цару Ироду је за последњих сто година писано из историјске, археолошке, јудаистичке и теолошке перспективе. Сва та изучавања су, вели аутор Балтруш, текла по начелу *cum ira et studio* (са гневом и пристрасношћу).

Археолози су истицали Иродов грандиозни градитељски програм, историчари његову владавину у духу „наклоности и пријатељства према Риму“ и славе га као „хеленистичког цара“, јудаисти истичу његов значај у заснивању и практиковању религије. Таква хетерогена осветљења из угла „фах-дисциплина“ су ипак у једном конгруентна – у истицању Иродових заслуга за очување мира и стабилности, његову осетљивост за социјално потчињене сталеже односно њихова социјална права. Ирод је за Балтруша некакав *sui generis* spoj цара Августа и либијског диктатора Гадафија. Са научном акрибијом и студијама примарних извора, ова се Балтрушова биографија цара Ирода чита са великим литерарним задовољством и новим историографским сазнањима.

Прошођакон Зоран Андрић

